
Evaluarea statistică a stadiului de convergență nominală a ratei inflației în România

Drd. Mihai GHEORGHE

Abstract

Convergența nominală este un proces care se definește prin armonizarea treptată, într-un grad relativ ridicat, a instituțiilor și politicilor naționale ale statelor membre cu cele ale UE, în sfera monetară și financiară.

*Actul de naștere al convergenței nominale: Tratatul de la Maastricht prin care au fost stabilite criteriile necesare pentru aderarea la moneda euro. Unul dintre criterii face referire la stabilitatea prețurilor (rata inflației) măsurată prin **Indicele Armonizat al Prețurilor de Consum**. Un stat membru îndeplinește acest criteriu dacă are o evoluție sustenabilă a prețurilor și o rată medie a inflației, în cursul unei perioade de un an înaintea examinării, care nu depășește cu mai mult de 1,5 puncte procentuale rata inflației celor mai performante trei state membre în domeniul stabilității prețurilor.*

În articol se propune un model de evaluare statistică a stadiului de îndeplinire a criteriului nominal de convergență referitor la stabilitatea prețurilor. Evaluarea are în vedere o sinteză teoretică a Indicelui Armonizat al Prețurilor de Consum, o analiză statistică privind evoluția inflației în România și decalajul existent față de valoarea de referință pentru îndeplinirea criteriului nominal de convergență.

Cuvinte cheie: inflație, deflație, prețurile la consumator, taxe pe produs, indici, sortiment, sistem de ponderare, costul bunurilor, costul vieții, modificări calitative, stabilitatea prețurilor, convergența nominală

***

Sondajele de opinie la nivel european referitoare la condițiile economice relevă dorința cetățenilor de a trăi într-un mediu stabil din punct de vedere al evoluției prețurilor. Despre stabilitatea prețurilor se poate discuta atunci când, în medie, prețurile nici nu cresc (inflație) nici nu descresc (deflație), ci rămân stabile în timp.

Inflația este cunoscută ca o creștere generală – sau generalizată – a

---

prețurilor bunurilor și serviciilor pe o perioadă îndelungată, care conduce la scăderea valorii banilor și, prin urmare, a puterii de cumpărare a acestora.

Deflația este adesea definită ca opusul inflației, respectiv situația în care se înregistrează o scădere generală a prețurilor pe o perioadă îndelungată.

Majoritatea țărilor au o abordare simplă și judicioasă în ceea ce privește măsurarea inflației, utilizând așa-numitul **Indice al prețurilor de consum (IPC)**.

IPC are trei mari caracteristici: (i) este publicat frecvent, în cazul României lunar; (ii) este disponibil imediat după terminarea perioadei de referință (de obicei după 10 zile) și (iii) valorile lunare nu sunt revizibile, decât în condițiile în care există o schimbare majoră de metodologie. Caracteristicile menționate au făcut ca **IPC** să fie **considerat cel mai adecvat indicator statistic pentru măsurarea inflației totale**, în ciuda faptului că prin acest indice se măsoară inflația numai la consumator.

În statistica din România sunt doi indicatori prin care se măsoară inflația – **IPC național** și **Indicele armonizat al prețurilor de consum (IAPC)**.

IPC național răspunde unei varietăți mari de utilizări atât în domeniul politicilor macroeconomice și afacerilor, cât și în domeniul social.

Indicii armonizați ai prețurilor de consum sunt concepuți în principal pentru evaluarea stabilității prețurilor și a convergenței nominale pentru aderare în zona euro și pentru comparații internaționale ale inflației

Procesul de aderare a României la Uniunea Europeană a implicat o creștere a importanței acordate Indicelui armonizat al prețurilor de consum (IAPC).

Indicele armonizat al prețurilor de consum este format dintr-un set de indici ai prețului de consum din Uniunea Europeană (UE) calculat în conformitate cu o abordare armonizată și un singur set de definiții.

Calcul Indicelui Armonizat al Prețurilor de Consum (IAPC)

Există milioane de prețuri individuale într-o economie. Prețurile respective sunt supuse unor variații permanente, care reflectă, în esență, modificarea cererii și a ofertei de bunuri și servicii individuale și indică „relativa raritate” a bunurilor și serviciilor respective. În mod evident, nu este de dorit și nici fezabil ca toate aceste prețuri să fie luate în considerare, dar nici adecvat ca numai câteva dintre acestea să fie analizate, deoarece ar putea să nu fie reprezentative pentru nivelul general al prețurilor.

Etapă principală în construirea IAPC constă în analiza standardelor de cumpărare ale consumatorilor în vederea identificării bunurilor și serviciilor

---

achiziționate în mod obișnuit și care pot fi considerate, implicit, ca fiind într-o anumită măsură reprezentative pentru consumatorul mediu într-o economie. Acestea nu includ numai articolele pe care cumpărătorii le achiziționează zilnic (pâine și fructe), ci și bunurile de folosință îndelungată (autoturisme, calculatoare, mașini de spălat etc.) și tranzacțiile frecvente (chirii, utilități etc.). Înscrierea articolelor respective într-o „listă de cumpărături” și ponderarea lor în funcție de importanță, în bugetele consumatorilor, conduc la elaborarea a ceea ce este cunoscut drept „coșul de consum” (**Nomenclator de bunuri și servicii reprezentative în consumul populației**)¹. O armată de „controlori de preț” verifică în fiecare lună prețurile acestor articole, la diferite puncte de desfacere. Ulterior, costurile “coșului” sunt comparate în timp, ceea ce permite stabilirea unei serii de date pentru calculul indicelui prețurilor.

În România, pentru calculul IAPC sunt folosite lunar, în medie aproximativ 100.000 de cotații individuale de preț, acoperind 1970 de sortimente, disponibile în circa 7100 de magazine, selectate din cele 68 de centre de colectare răspândite în toată țara.

Calculul IAPC se realizează în două etape principale:

- calculul variației prețurilor la nivelul fiecărui sortiment, ca medie geometrică a cotațiilor individuale pentru fiecare articol (varietate), inclus în același sortiment;
- indicii rezultați pentru fiecare sortiment sunt combinați pe diverse nivele de agregare (posturi, grupe) până la obținerea indicelui de ansamblu.

Rigurozitatea și perfecționarea măsurării IAPC

Una dintre marile dezbateri la nivel internațional referitoare la măsurarea inflației a fost cea legată de teoria care stă la baza construirii indicelui prețurilor de consum. În acest sens, în SUA (1996), Raportul Comisiei Boskin a subliniat faptul că IPC calculat pe baza “coșului fix” (indicele de cost al bunurilor) este superior cu 1,1 puncte procentuale indicelui costului vieții, care în opinia membrilor comisiei ar trebui să fie singura opțiune pentru construirea IPC. Ideea nu a avut unanimitate în panelul specialiștilor Academiei Naționale din SUA **datorită dificultăților care intervin în definirea standardului de viață**, cât și datorită comensurării statistice a termenelor care ar sta la baza standardului de viață (“fericire”, “satisfacție” sau “utilitate”).

Sintetizarea diferenței dintre cei doi indici:

---

¹ Bunuri și servicii în funcție de ponderea pe care o dețin în cadrul cheltuielilor monetare finale ale gospodăriilor. În practică, ponderile elementelor componente ale coșului sunt revizuite periodic pentru a reflecta variațiile înregistrate de comportamentul consumatorilor

-
- **Indicele de cost al bunurilor sau Indicele prețurilor de consum (IPC)** compară costurile a două “coșuri fixe” de bunuri și servicii,
  - **Indicele costului vieții (ICV)** compară costul menținerii aceluiași standard de viață.

În practică, pentru a reduce cât mai mult decalajul dintre Indicele costului bunurilor (IPC), calculat de majoritatea Oficiilor Naționale de Statistică, și Indicele costului vieții s-au avut în vedere următoarele aspecte: reducerea impactului datorat efectului de substituție; tratarea adecvată a bunurilor și serviciilor noi; tratarea adecvată a schimbărilor calitative la nivelul fiecărui produs.

Efectul de substituție, reflectat de teoria economică privind comportamentul consumatorului, ridică întrebări și asupra construirii și acurateții IPC. Conform acestei teorii, consumatorul substituie produsele devenite mai scumpe cu altele care au devenit relativ mai ieftine. Pentru o mai bună rigurozitate a calculului IPC, care să țină cont de schimbările care au loc în comportamentul de consum datorat acestui efect, s-a avut în vedere atât alegerea formulei de calcul adecvată pentru nivelul elementar, cât și analiza anuală a cheltuielilor gospodăriilor populației în vederea modificării sistemului de ponderi pentru a surprinde cu o mai mare acuratețe comportamentul consumatorului la momentul calculului inflației.

Începând cu anul 1999, în vederea alinierii la standarde internaționale, INS-România a operat modificări în metodologia de calcul a IPC și anume: **utilizarea mediei geometrice pentru calculul indicelui la nivel varietal și actualizarea sistemului de ponderare**, care reflectă schimbările comportamentului de consum de la un an la altul.

Actualizarea anuală a sistemului de ponderare implică automat revizuirea atât a Nomenclatorului de bunuri și servicii, cât și a eșantionului de magazine. Procesul de revizuire a nomenclatoarelor are loc pe baza unei proceduri standard și este pus în practică, la nivel teritorial, de către Direcțiile Județene de Statistică sub directă îndrumare a Direcției de specialitate din cadrul INS. Prin revizuirea anuală a nomenclatoarelor de bunuri și servicii se are în vedere și includerea bunurilor și serviciilor noi, reprezentative din punct de vedere al consumatorului în perioada pentru care se calculează indicele.

Un alt aspect metodologic aflat în dezbateră internațională face referire la *tratarea schimbărilor calitative* care au loc la nivelul produselor incluse în nomenclator. Cel mai la îndemână exemplu este din piața produselor electronice și IT unde această schimbare are loc mult mai frecvent: CD vs. Blu-ray, TV CRD vs Plasma sau TV LED/LCD, calculatoare, etc.

În procesul de armonizare al IPC la nivel european au loc revizuirii

---

ale standardelor metodologice care să răspundă atât cerințelor principalilor utilizatori, cât și realizării obiectivului principal pentru care a fost construit indicele.

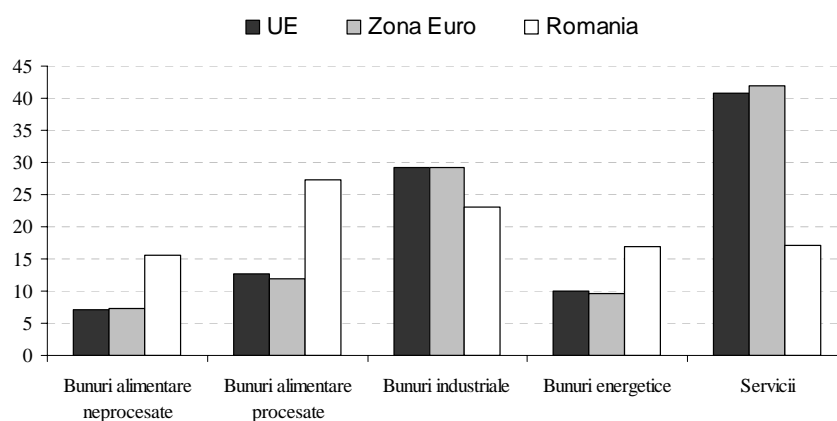
Analiza inflației în România măsurată pe baza standardelor europene

Comportamentul consumului este diferit în România față de cel estimat pentru Uniunea Europeană, respectiv Zona Euro. Diferența poate fi pusă atât pe seama deosebirilor existente între standardul de cumpărare din România și cel estimat la nivelul celor două grupe de țări, dar și pe sursele de date care stau la baza estimării sistemului de ponderare.

Gospodăriile din România, față de cele din UE și Zona Euro, achiziționează mai multe bunuri alimentare (procesate și neprocesate) și bunuri energetice (energie electrică, gaze naturale, energie termică, combustibili) și mai puține bunuri industriale și servicii.

Comparativ, în România cheltuielile pentru achiziția bunurilor reprezintă aproximativ 82% și cele pentru servicii 18%, în timp ce la nivelul Uniunii Europene și al Zonei Euro aproximativ 60% sunt cheltuieli pentru achiziția bunurilor și 40% pentru servicii.

Ponderile IAPC 2010 (procente), în România comparativ cu UE și Zona Euro

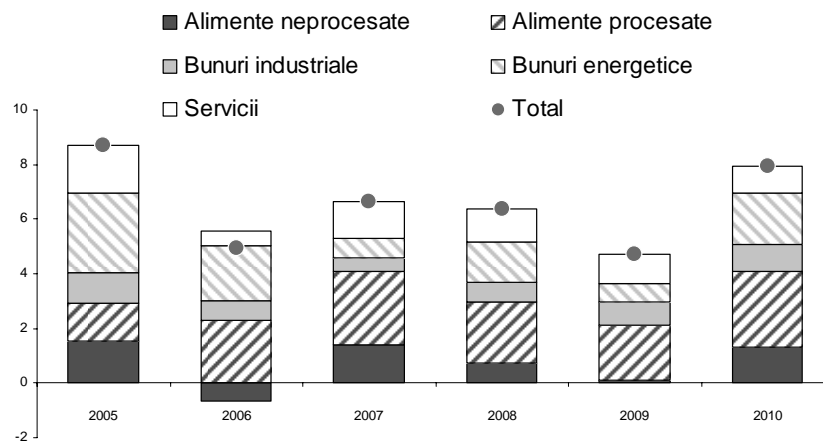

În perioada 2005-2010, componenta cea mai importantă în evoluția inflației în România a fost cea a bunurilor alimentare procesate, urmată de cea a bunurilor energetice și serviciilor.

Prețurile alimentelor neprocesate au un caracter volatil pronunțat observat și prin modificările de contribuție, înregistrate de la an la an, la formarea inflației pe total. La sfârșitul anului 2006, contribuția acestei componente fiind negativă (-0,7 puncte procentuale) la formarea inflației pe total, iar în 2009 a fost de numai 0,1 puncte procentuale.

De remarcat că în ciuda ponderii destul de ridicate înregistrate în cazul bunurilor industriale, contribuția acestei componente la evoluția generală a prețurilor a fost relativ constantă în perioada 2005-2010. Contribuția poate fi pusă pe seama rigidității prețurilor înregistrate în cadrul acestei componente..

Contribuția principalelor componente la evoluția inflației anuale, în anii 2005-2010

Un factor determinant pentru evoluția inflației din România, analizat și menționat în rapoartele băncii centrale, este și cel al impactului deciziilor guvernamentale.

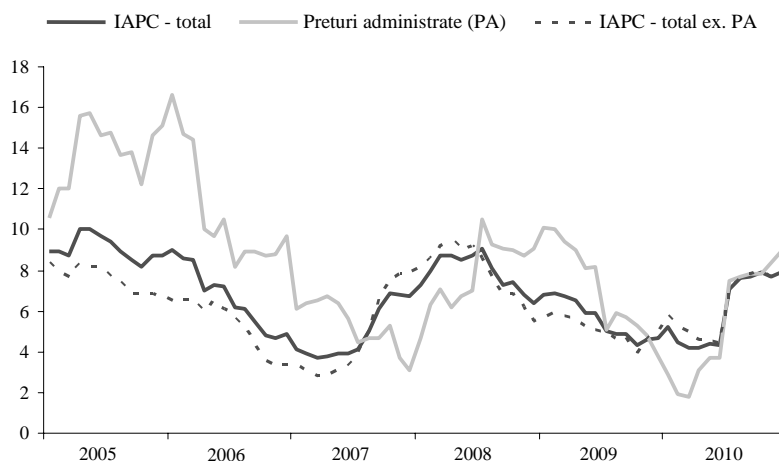
Deciziile instituțiilor guvernamentale influențează direct sau indirect evoluția prețurilor la consumator prin reglementarea prețurilor și prin impozitele pe produs.

Prețurile administrate reprezintă prețurile tuturor produselor și serviciilor care sunt influențate în întregime sau la un nivel semnificativ de către instituțiile guvernamentale (centrale, locale, inclusiv agențiile de reglementare).

În România, ponderea produselor ale căror prețuri sunt administrate a scăzut de la 24% în anul 2005 la 17,8% în anul 2010. În UE și respectiv zona Euro, produsele administrate acoperă aproximativ 11% din totalul cheltuielilor gospodăriilor.

Evoluția inflației anuale în anii 2005 - 2010 - în procente

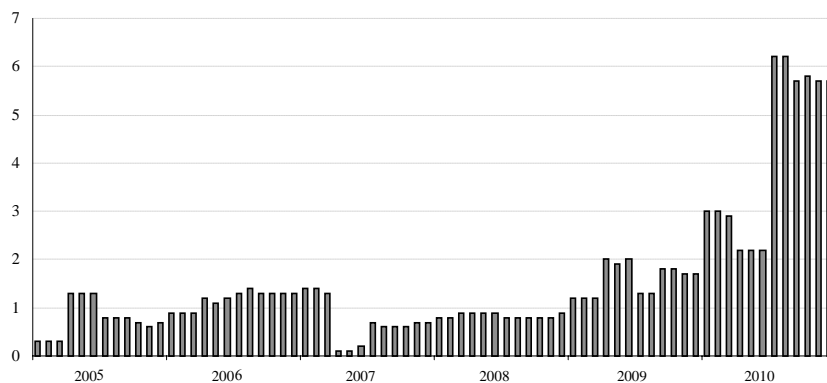
Deciziile de politică fiscală privind creșterea sau descreșterea taxelor reprezintă un alt canal prin care instituțiile guvernamentale pot influența evoluția prețurilor de consum.

Banca Centrală Europeană împreună cu EUROSTAT au elaborat metodologia de calcul pentru evoluția prețurilor de consum la taxe constante. **Indicele armonizat al prețurilor de consum la taxe constante (IAPC-CT)** furnizează limita superioară a impactului asupra inflației de ansamblu datorat modificării taxelor și nu prezintă cu exactitate distribuția impactului acestei modificări.

În anul 2010, în afara creșterii TVA-ului (de la 19% la 24%), cu un impact teoretic de aproximativ 3,8 puncte procentuale asupra inflației totale, au mai fost și alte modificări de taxe pe produs care au contribuit la diferența de aproximativ 6 puncte procentuale dintre inflația reală și cea exprimată la taxe constante.

Impactul modificării taxelor asupra inflației anuale din România (puncte procentuale)

Faze de postaderare la Uniunea Europeană în care se află România are în vedere îndeplinirea celor patru criterii nominale stipulate de Tratatul de la Maastricht, și anume: stabilitatea prețurilor, stabilitatea ratelor de schimb, o rată scăzută a dobânzilor pe termen lung și o poziție fiscală sustenabilă.

Criteriile de convergență nominală au o puternică motivație economică. Motivația este legată de asigurarea stabilității economice și monetare și de creșterea performanțelor economice la nivelul statelor membre cu cele mai bune practici, acestea din urma fiind luate ca reperi la evaluarea criteriilor de convergență nominală.

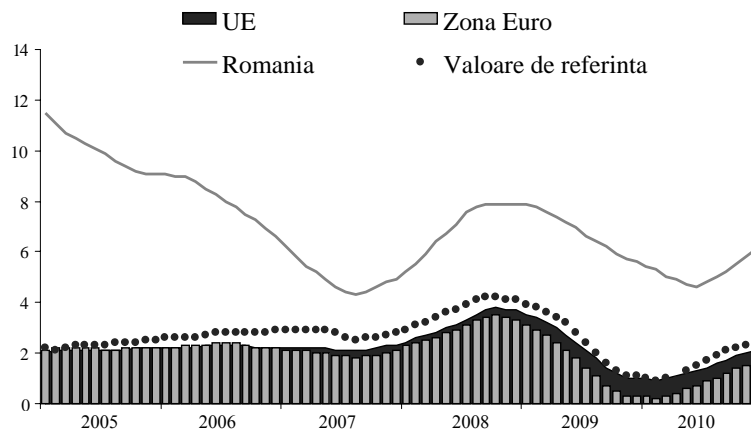
Indicele armonizat al prețurilor de consum reprezintă unul din principalii indicatori care stă la baza măsurării gradului de convergență nominală referitor la stabilitatea prețurilor.

În perioada ianuarie 2005 – decembrie 2010, rata medie a inflației IAPC înregistrată de România s-a situat la 6,7%, nivel net superior valorii de referință de 2,5% corespunzătoare criteriului privind stabilitatea prețurilor.

Stabilitatea prețurilor în România în perioada 2005-2010, conform criteriul de convergență

Concluzii

Cel mai important aspect al atingerii nivelurilor stabilite pentru criteriile de convergență este referitor la calitatea indicatorilor statistici. **Indicele armonizat al prețurilor de consum al României** răspunde cerințelor și standardelor menționate de regulamentele europene în domeniul prețurilor de consum. Metodologia de calcul a IAPC este revizuită periodic în vederea îndeplinirii constante a scopului pentru care a fost necesară elaborarea indicatorului la nivel european.

Conformitatea alinierii metodologice la standardele Europene este monitorizată de către EUROSTAT atât prin vizite periodice de evaluare, cât și în momentul adoptării monedei euro.

Analiza retrospectivă pe o perioadă mai îndelungată arată că, în România, inflația măsurată prin prețurile de consum s-a poziționat pe un trend clar descendent, dar a rămas totuși ridicată, la o valoare medie de aproximativ 6,1% în anul 2010. Nivelul este net superior valorii de referință de 2,4 % corespunzătoare criteriului privind stabilitatea prețurilor.

Următoarea modificare metodologică în cadrul prețurilor de consum la nivel european face referire la armonizarea surselor de date utilizate pentru calculul sistemului de ponderare. Implementarea noului standard este prevăzută începând cu anul 2012 și poate duce, în cazul României, la modificări ale impactului bunurilor și serviciilor asupra inflației datorate schimbărilor de structură.

Bibliografie selectivă

- EUROSTAT, 2004, "Harmonized Indices of Consumer Prices (HICPs)- A short guide for users". Luxembourg;
- Banca Centrală Europeană, 2010, "Raport de convergență mai 2010", Frankfurt am Main;
- Banca Națională a României, "Raportul lunar asupra inflației", București

-
- Institutul Național de Statistică (INS), “Metodologia de calcul a Indicelui Prețurilor de Consum”, București
  - Aurel IANCU, 2008, “Convergența nominală”, Academia Română, Institutul Național de Cercetări Economice, Working Papers, no.3
  - Constantin ANGHELACHE și Ion CAPANU, 2003, “Indicatori macroeconomici. Calcul și analiză economică”, Editura Economică, București
  - Constantin ANGHELACHE, 2010, “România 2010. Starea economică sub impactul crizei”, Editura Economică, București